

ZAMKLÉ JUBILEUM aneb Sbírání nových sil

Milan Strotzer

Jubilejní XX. ročník krajské soutěžní přehlídky venkovských divadelních souborů Středočeského kraje se uskutečnil za účasti devíti souborů, z nichž sedm se přehlídky zúčastnilo soutěžně. První část přehlídky se udála ve dnech 7.–10. 4. 1988 v divadle ve Žlebech, druhá část pak ve dnech 13.–16. 4. 1988 v Kulturním domě v Libici nad Cidlinou.

I tento ročník přehlídky zaznamenal tradiční převahu her českých autorů. Tentokrát však došlo v dramaturgické skladbě přehlídky k podstatné proměně od naprosté převahy k převaze pouze těsné. Pokud bychom uvažovali zjevné zdroje, z nichž autoři her čerpali, mohli bychom hovořit dokonce o tom, že snad vůbec poprvé byla česká dramatika v menšině. Většina her byla v komediálním žánru. Tři tituly byly hry se zpěvy.

Přehlídku zahájil ve Žlebech nesoutěžním představením domácí dětský divadelní soubor DS Tyl KaSS, vedený manželi Langrovými, který uvedl hru Jarmily Hanzálkové Mladíci jablíčko. Soutěžní část otevřelo představení souboru K. J. Erbena SKP ze Žebráku známou hrou současného italského dramatika Alda Nicolaje Tři na lavičce v režii Františka Lorence. Přehlídka tentokrát zaznamenala hned dva nováčky. Jedním z nich byl soubor Tyl OB z Bakova n. Jiz., který nastudoval hru současné české autorky Boženy Fixové Krajnice báječných cest. Režijní debut v ní měla Magda Melicharová. V nastoupené cestě za náročnou dramaturgií pokračoval kolektiv souboru divadelních ochotníků KD Josefa Suka ze Sedlčan. Představil se na žlebském jevišti svým nastudováním hry Karla Čapka R.U.R. v režii Jiřího Kolského. Mnohanásobný účastník národních přehlídek ve Vysokém n. Jiz., soubor JZD SKP Bystřice u Benešova, zvolil hru současného dramatika Georgi Danailova Neseřízní komedie a nastudoval ji v režii Ludvika Němce st.

V libické části přehlídky se jako první představil soubor Tyl MěKS z Českého Brodu známou adaptací Aristofanovy Lisistraty, kterou jako svou první a jedinou hru napsal Vladimír Renčín. Režie českobrodské inscenace se ujal Jiří Mantoan. Druhým nováčkem přehlídky byl nově se obrodivší soubor MěKS Kouřim. Svůj debut v krajské soutěži vykonal s hudební satirickou komedií M. Skály, J. Fuxe a V. Pantůčka Drak je drak, známou z jejího slavného původního uvedení na scéně Večerního Brna. Režii kouřimského provedení hry měl Ivan Fiala. Soutěžní část přehlídky uzavřel soubor Klubového zařízení MNV v Dolních Kralovicích. V režii Gustava Bečváře uvedl komedii polského klasika Alexandra Fredra Dámy a husaři. Závěr přehlídky náležel hostujícímu Divadlu AHA! MěKS Lysá n. Lab. a jeho inscenaci hry Miroslava

Pokorného Sen, napsané volně na motivy hry W. Shakespeara.

Jaká byla úroveň soutěžních představení. Poměřováno nejlepšími výsledky, jichž dosahují soubory, pracující v podmínkách venkovských sídel, byla s výjimkou jediné inscenace nesrovnatelně nízká. Poměřováno úrovni minulých deseti ročníků krajské přehlídky není srovnání o mnoho příznivější. Více jak polovinu inscenací bychom museli označit jako podprůměrnou, dvě jako dobrý průměr a opět zbývá jediná, která se svými kvalitami a předpoklady dopracování vymyká tomuto neradostnému konstatování.

Co je příčinou tohoto stavu, v čem se projevují největší nedostatky. Dilem patrně v tom, že míra poučenosti vedoucích osobností souborů není dostatečná k tomu, aby tito byli s to rozeznat kvality textových předloh, aby rozpoznali, odhalili a také dovedli řešit jejich nedostatky, respektive, aby volili kvalitní dramaturgickou a nepouštěli se spolu se svými soubory do boje s větrnými mlýny. To, co se zdá na první pohled jednoduché a zábavné k tomu, se posléze obvykle projevuje jako boj s nepřekonatelnými překážkami. I zábavnost je najednou ta tam, pokud ovšem nepočítáme s podbízením se jen takovému publiku, které očekává humor toho nejhrubšího zrna. Nejde jen o poučenost dramaturgickou, schopnost číst, nalézat kvalitní texty, případně projevit svou dramaturgickou invenci vhodnými úpravami, které nás mohou osvobodit od svazujícího početního, věkového a typového složení souboru. Jde v nemalé míře o poučenost v oblasti divadelního režie, o uvědomění si a zvládnutí základních stavebních kamenů inscenační práce. Dokazuje to zjevná absence důsledné dramaturgicko-režijní přípravy většiny soutěžních představení přehlídky, neujasnění dramaturgicko-režijního záměru, jemuž by v realizaci byly podřízeny všechny složky inscenace a použité výrazové prostředky. Dokazuje to namnoze nedostatečná charakterizace dramatických postav, budování jejich vztahů, stejně jako nedůsledné budování dramatických situací a s nimi související alogičnosti až bezradnost v aranžmá jako významotvorného prostředku, nahodilé využívání takových prostředků, jakými jsou rytmus a tempo, neuplatnění akcentů v klíčových místech hry aj. Svým nemalým dílem se na těchto výsledcích podílí nedoceňování scénografické složky jako organické součásti inscenace. U většiny inscenací jsme byli svědky jakéhosi výtvarného pojednání z vnějšku a nikoliv z nitra hry, jakéhosi dodatečného prostředku ilustrace a nikoliv cílevědomého řešení, které by souznělo se sdělovanými myšlenkami a tématy a podporovalo důsledně jejich vyznění.

Další příčinou nepříliš radostné bilance letošní přehlídky je skutečnost, která se dotýká samotné podstaty amatérské divadelní činnosti a z ní vyplývajících funkcí amatérského divadla současnosti. Někdejší dominantní osvětová funkce ochotnického divadla byla vlivem společenských proměn a vědecko-technického pokroku vystřídána jinou dominující funkcí. Mohutný demokratizační proces v kultuře a vznik takových prostředků komunikace, které umožňují zpřístupnění kulturních hodnot nebývalé širokému okruhu lidí, postavil na čelní místo mezi funkcemi současného amatérského divadla funkci

seberealizační, která je v zájmových uměleckých aktivitách úzce spjata s potřebou po sebevyjádření. V těchto souvislostech nejde přirozeně o hierarchizaci funkcí amatérského divadla, ale o uvědomění si možnosti a nutnosti utváření a rozvoje osobností jeho tvůrců a ve zpětné vazbě diváka, na které svými výtvary působí. Má-li mít amatérské divadlo právo na život, musí jej reflektovat. Nemůže odhlížet od skutečností, které ho formují, aby samo mohlo na tyto skutečnosti působit, aby je navíc mohlo předjímat, neboť v tom tkví jeho nejvyšší poslání.

Žel, zdá se, že si stále většina souborů neuvědomuje proměny, ke kterým v organismu amatérského divadla dochází. Důkazem o tom je i nejedno představení letošní přehlídky. Většina inscenačních výsledků nesvědčí o tom, že inscenátoři mají neodvratnou potřebu vyjádřit se za sebe k naší současnosti, že téma hry, kterou zvolili, je jim právě nyní nejvlastnější, že jej nahlíží prizmatem svých poznatků a názorů. Že mají potřebu tyto své poznatky a názory proměnit výkladem hry v zaujatý postoj ke skutečnosti. Zdá se, že jsou nezlomně preferovány spíše vnější potřeby souborů, jako je uplatnění hereckého kolektivu, pokud jde o jeho věkové a početní složení, typové obsazení, možnost zakoupení textů v Dilií, možnost vypůjčení dobových kostýmů a pod.

Lepšímu vyznění letošní přehlídky nepřispěla ani skutečnost, že jsme se setkali s režijními debuty a ve značné míře s debuty hereckými. To jsou však okolnosti, které jsou pochopitelné, neboť o potřebě nových sil v našich souborech nelze pochybovat.

To, co zde bylo uvedeno na vrub úrovně letošní přehlídky, se dotýká většiny inscenací, jež na ní byly uvedeny. Téměř bezvýtku se pojmenované problémy promítly v představení Nejkrásnější války českobrodského souboru. Jistým kladem bylo zapojení nových mladých členů souboru i některé herecké výkony, zvláště Jiřího Kubečka v roli Juliána a Vlasty Václávkové v roli Myrtyly, jež byly oceněny čestnými uznáními (ČU). Mohlo by se říci, že se tentokrát souboru zkrátka nedařilo. Problém však bude hlubší. Soubor před čtyřmi lety oslnil inscenací Nestroyova Zlého ducha Lumpacivagabunda, a to dokonce v konfrontaci s nejvyspalejšími soubory. Všechny další inscenační výsledky však zpochybňují tento úspěch jako náhodný. Nemuselo by tomu tak být, neboť potenciál souboru je nemalý. Jde patrně jen o to, naučit se naslouchat a vést dialog s těmi, kdo nemají ve zvyku lhát a poplácávat po ramenou.

Zdá se, že tuto schopnost nepostrádá nováček přehlídky z Kouřimi, což je u nově se tvořícího kolektivu nemalá deviza pro budoucnost. Ačkoliv většina problémů a jejich příčin, jak o nich bylo výše pojednáno, se vztahuje na inscenační výsledek sympatického kouřimského kolektivu rovněž, nelze mu upřít jedno: zřetelnou snahu po sebevyjádření k nejaktuálnějším problémům naší současnosti. Je jinou otázkou jak se tato snaha promítá v inscenaci v době, kdy hromadné sdělovací prostředky hovoří otevřeně o stejných

společenských problémech, a to namnoze i atraktivněji. O čem z pozitiv souboru však nelze pochybovat, je jeho zázemí v Jaroslavu Morávkovi a jeho orchestru, který vzácně v dobrém slova smyslu slouží splnění inscenačního úkolu. Soubor má do další práce nemalé zázemí v nových mladých hercích, stejně jako ve zkušenějších, z nichž zaujali nejvíce Zdena Ebertová v roli Učitelky (cena), Vladimír Klečka v roli Kováře a Vladimír Žatečka v roli Šmidry (ČU).

V případě dolnokralovického nastudování hry A. Fredra Dámy a husaři nelze vztahovat to, co bylo výše uvozeno k úrovni letošní přehlídky sice bezezbytku, ale nemálo z toho se souboru bezesporu dotýká, a to at' v dramaturgii či v režijním vedení. Jen výjimečně se inscenace vymanila z pouhé reprodukce textové předlohy. Stalo se tak především zásluhou výrazných hereckých individualit, jakými jsou Věra Zelenková (cena) a Bohumil Bečvář (ČU). Nelze opomenout, že režisér dal tentokrát hereckou příležitost mnoha novým tvářím a více než kdy jindy se soustředil na vedení jejich prvních kroků na jevišti. Věřme, že toto obohacení hereckého kolektivu ruku v ruce s přemýšlivou prací dramaturgickou a větší odvahou režijní přinese své ovoce v dalších inscenacích souboru.

Na hlavu Františka Lorence, režiséra a scénografa inscenace hry Tři na lavičce souboru ze Žebráku se sneslo mnoho již při rozboru a hodnocení ve Žlebech, zejména pokud jde o neujasnění dramaturgicko-režijního a scénografického záměru a základní nedostatky v režijní práci. Jakkoli již říjnová premiéra inscenace poukázala současně na kvality hereckých představitelů i jmenované nedostatky, inscenace ve svém výsledku dál nepokročila, ba dokonce někdejší oceňované jednání herců ve svých rolích se proměnilo v pouhopouhou reprodukci textu. Žel, evidentní dluh dramaturgie, režie a scénografie vůči schopnostem herců nebyl vyrovnán.

A opět, to, co bylo uvozeno obecně o úrovni letošní přehlídky, vztahuje se plně v dramaturgii a částečně v režii na nováčka přehlídky, na soubor z Bakova n. Jiz. a jeho inscenaci hry Krajnice báječných cest. To však nepopírá skutečnost, že jsme byli svědky práce talentovaného souboru, u nějž nechyběla snaha o sebevyjádření, o položení aktuálních otázek publiku, souboru, který se v kontextu přehlídky vyrovnal nejlépe se scénografickým řešením inscenace (ČU). O talentované práci svědčil ne jeden herecký výkon. Nejvíce zaujala Vlasta Kešnerová v roli Ady (ČU). Jmenovaná pozitiva jsou slibným předznamenáním toho, že mezi soubory, které se objevují v krajské konfrontaci, vstoupil kolektiv, s jehož kvalitami nelze nepočítat.

V tomto sledu zmínek o jednotlivých představeních je sedlčanské nastudování R.U.R. první výjimkou z hlediska dramaturgie. Nejde jen o to, že sedlčanští směřují i nadále za kvalitní dramaturgickou volbou (ČU), jde i o odvalu, s kterou se pustili do výkladu Čapkovy hry. Dramaturgie Martiny Kolské ve snaze

po jednoznačném zpřítomnění myšlenky a posílení apelu hry, došla k úpravě, která však přinesla řadu nejasností, především v logice vývoje postav. Dobrý úmysl nevyšel. Přesto je třeba ocenit odvahu tohoto nepřímocaráho dramaturgického počínání, které v praxi venkovských souborů není příliš časté. Zamýšlená výpověď však nevychází i vlivem problematické režijní realizace, která trpí mnohým z toho, co bylo o nedostatcích režijní práce napsáno úvodem. Bez nápadu a bez zjevné snahy o preciznost zpracování nebylo řešení scény, byť ne zcela domyšlené. Nezanedbatelným kladem bylo zapojení mladé herecké generace. Nejmladší část souboru na sebe strhla pozornost svou přirozeností a schopností vyslovit přes vztahy a vnitřní téma alespoň část zamýšlené výpovědi. Čestná uznání obdrželi Ivan Skalický, Petr Bilina a s přihlédnutím k řešení scény Juraj Vanya.

Onou jedinou inscenací, která se svými kvalitami výrazně lišila, byla inscenace hry G. Danailova Nesoriozni komedie bystřického souboru. Ani ona však nezůstala bez problémů. Jejich kořeny lze nalézt již v textové předloze, která klade před soubor řadu nástrah. Vědomí této skutečnosti vedlo režiséra Ludvíka Němce st. (ČU za režii) ke krácení a eliminaci nejproblematictějších míst textu. Nedařilo se však důsledně rozlišit a dát do vzájemných vazeb dvě základní roviny – herce a dramatické postavy – prostřednictvím nichž hra vypovídá o morální pokřivenosti, vedoucí ke kariérismu a narušeným vztahům na pracovištích i v rodinách. Nepodařilo se to důsledně ani ve vlastní realizaci, zvláště v druhé části hry. Přesto inscenace diváky upoutala, což je nemalým dílem zásluha celé řady pěkných hereckých výkonů, mezi nimiž dominovaly výkony Ludvíka Němce ml. v roli Režiséra (cena), Martiny Konvalinkové v roli Kaladžievové (cena), Slávky Rýdlové v roli Slávky (cena) a Pavla Němce v roli Autora (ČU). Zaujali však i další. Soubor z Bystřice u Benešova získal cenu za nejlepší inscenaci krajské přehlídky a byl jako jediný doporučen k účasti na národní přehlídce ve Vysokém nad Jizerou.

Uvedený komentář k jednotlivým inscenacím nevypovídá jen o nedostatcích. Jsou z něj patrná minimálně dvě pozitivní zjištění, dotýkající se téměř všech zúčastněných souborů. Jedním je neobvyklý počet velice zdařilých hereckých výkonů, což svědčí o zvyšování úrovně herecké práce. Ostatně, tato skutečnost se projevila i na půdě přehlídky tzv. vyspělých souborů. Druhým neméně vítaným zjištěním je nebývalé množství nových hereckých sil, z nichž naprostou většinu tvoří velice mladí divadelníci. XX. ročník přehlídky byl pokud jde o inscenační výsledky jedním z nejslabších v posledních deseti letech a bylo by nemístné hovořit z tohoto pohledu o důstojné oslavě jubilea. Byl spíše ročníkem sbírání nových sil. Přinesl nemálo podnětů k zamýšlení a úvahám o dalším směřování amatérského divadla na venkově a nejen tam. Věřme, že jich bude v další práci uvědoměle, cílevědomě a tvořivě využito.

Napsáno pro časopis Amatérská scéna.

Publikováno: Časopis Amatérská scéna 7/1988, str. 6